

رشد جمعیت، تنظیم خانوادہ و سقط جنین

آرا و مبانی فقہی - حقوقی

فهرست مطالب

سخنی با خواننده ۱۳

پیش‌گفتار ۱۷

بخش اول: کنترل جمعیت و تنظیم خانواده

طرح بحث ۲۷

فصل اول: کلیات ۳۱

مبحث اول: ماهیت و مفهوم کنترل جمعیت و تنظیم خانواده ۳۱

مبحث دوم: پیشینه کنترل جمعیت و تنظیم خانواده ۳۹

گفتار اول: طرف‌داران افزایش جمعیت ۴۱

الف - دوره باستان: روم، ایران و یونان ۴۱

ب - ادیان: زردشت، بودا، یهود و مسیحیت ۴۳

ج - دوره قرون وسطا و معاصر: مرکانتیلیست‌ها، سوسیالیست‌ها و جامعه‌شناسان ۴۷

گفتار دوم: مخالفان افزایش جمعیت ۵۰

الف - نظریات فلاسفه و متصوفه ۵۱

ب - دوره معاصر ۵۲

گفتار سوم: طرف‌داران جمعیت ثابت ۵۹

گفتار چهارم: طرف‌داران حدّ متناسب جمعیت ۵۹

- ۶۲ گفتار پنجم: کنترل جمعیت و تنظیم خانواده در کشورهای اسلامی و ایران
- ۶۷ فصل دوم: دیدگاه‌های مختلف در مسئله رشد جمعیت و کنترل آن
- ۶۷ مبحث اول: دیدگاه صاحب‌نظران مسائل اقتصادی
- ۶۸ گفتار اول: طرف‌داران رشد جمعیت
- ۷۱ گفتار دوم: مخالفان رشد جمعیت
- ۷۴ انتقادات به نظریه مالتوس
- ۷۶ گفتار سوم: طرف‌داران جمعیت ثابت
- ۷۷ گفتار چهارم: طرف‌داران حد متناسب جمعیت
- ۷۸ مبحث دوم: دیدگاه صاحب‌نظران مسائل اجتماعی در مسئله جمعیت
- ۷۹ گفتار اول: جمعیت و آموزش
- ۸۱ گفتار دوم: جمعیت و اشتغال
- ۸۲ گفتار سوم: جمعیت و بهداشت عمومی
- ۸۴ گفتار چهارم: جمعیت و محیط زیست
- ۸۵ جمع‌بندی
- ۸۶ مبحث سوم: کنترل جمعیت و تنظیم خانواده از دیدگاه اسلام
- ۸۸ گفتار اول: ادله مخالفان کنترل جمعیت و تنظیم خانواده
- ۸۸ الف - ادله مبتنی بر مبانی و اصول شریعت
- ۸۹ ۱ - ضرورت حفظ نسل و بقای نوع انسانی
- ۹۰ ۲ - حفظ نسل مسلمانان و ترغیب بر افزودن آن
- ۹۲ ۳ - روایات
- ۹۲ ۱ - ۳ - روایات دال بر مطلوبیت ازدواج، فرزندآوری و افزایش آن‌ها
- ۹۲ روایات شیعی
- ۹۳ روایات اهل سنت
- ۹۴ ۲ - ۳ - تأکید روایات بر ازدواج با زنان زایا و نهی از ازدواج با زنان نازا
- ۹۵ روایات شیعی
- ۹۷ روایات اهل سنت
- ۱۰۰ ۳ - ۳ - نهی از تبث
- ۱۰۱ ۴ - ۳ - مذمت زنان نازا
- روایات شیعی

- ۱۰۲ ۳-۵- روایاتی که افراد بدون فرزند را هالک و بدون نتیجه معرفی می‌کند.
- ۱۰۳ روایات اهل سنت.
- ۱۰۳ ۳- ۶- روایات دال بر دُعا برای طلب فرزند (به ویژه فرزند صالح).
- ۱۰۵ جمع‌بندی
- ۱۱۵ ب- ادله مبتنی بر دیدگاه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی
- ۱۲۲ گفتار دوم: نظریه تفصیلی مخالفان کنترل جمعیت و ... (تعدیل در دیدگاه مخالفان کنترل جمعیت)
- ۱۲۲ ۱- ترس از حیات مادر
- ۱۲۳ ۲- ترس نسبت به فرزندان
- ۱۲۴ ۳- ترس از صدمه دیدن طفل شیرخوار
- ۱۲۵ ۴- حفظ زیبایی و جمال زن
- ۱۲۶ ۵- ترس از به دنیا آمدن نوزاد دختر
- ۱۲۶ گفتار سوم: ادله طرف‌داران کنترل جمعیت و تنظیم خانواده
- ۱۲۷ الف- لزوم جامع‌نگری در برخورد با ادله و مبانی شریعت اسلامی
- ۱۲۷ دیدگاه اهل سنت
- ۱۳۱ دیدگاه شیعه
- ۱۳۲ ب- بررسی مسئله کنترل جمعیت و تنظیم خانواده در قلمرو مسائل مستحدثه
- ۱۳۳ موضوع‌شناسی مسئله کنترل جمعیت و تنظیم خانواده
- ۱۳۶ حکم‌شناسی مسئله کنترل جمعیت و تنظیم خانواده
- ۱۳۷ دیدگاه فقهای شیعه
- ۱۳۹ دیدگاه فقهای اهل سنت
- ۱۴۱ فصل سوم: حدود اختیارات دولت اسلامی یا ولی فقیه در مسئله کنترل جمعیت و تنظیم خانواده
- ۱۴۲ مبحث اول: دیدگاه شیعه
- ۱۴۴ مبحث دوم: دیدگاه اهل سنت

بخش دوم: روش‌های پیش‌گیری از بارداری

- ۱۴۹ فصل اول: روش‌های پیش‌گیری از بارداری
- ۱۴۹ مبحث اول: پیشینه روش‌های پیش‌گیری از بارداری
- ۱۵۰ گفتار اول: روش‌های پیش‌گیری از بارداری در میان اقوام و ملل مختلف
- ۱۵۱ گفتار دوم: روش‌های پیش‌گیری از بارداری از دیدگاه ادیان

- ۱۵۱ الف - دین یهود
- ۱۵۴ ب - دین مسیحیت
- ۱۵۶ ج - دین اسلام
- ۱۶۳ مبحث دوم: روش‌های پیش‌گیری از بارداری از دیدگاه دانش پزشکی
- ۱۶۶ گفتار اول: روش‌های پیش‌گیری غیر هورمونی
- ۱۶۶ الف - قطع نزدیکی (عقب کشیدن)
- ۱۶۶ ب - آمنوره ناشی از شیردهی
- ۱۶۷ ج - خودداری دوره‌ای یا «تنظیم خانواده طبیعی»
- ۱۶۷ د - کاندوم
- ۱۶۸ ه - اسپرم‌کش‌های واژنیال
- ۱۶۹ و - سدّ کننده‌های مهبل (دیافراگم مهبل، کلاهک دهانه رحم، کلاهک Vault و Vimule)
- ۱۷۰ ز - وسایل داخل رحمی (IUD)
- ۱۷۱ انواع IUD
- ۱۷۲ اثرهای نامطلوب IUD
- ۱۷۳ موارد منع کاربرد IUD
- ۱۷۳ نحوه جاگذاری IUD
- ۱۷۴ گفتار دوم: روش‌های پیش‌گیری هورمونی
- ۱۷۴ الف - قرص‌های ضد بارداری
- ۱۷۵ اثرهای سوء احتمالی در مصرف قرص‌های پیش‌گیری از بارداری
- ۱۷۷ باروری پس از کاربرد قرص‌های ضد بارداری
- ۱۷۸ مزایای قرص‌های ضد بارداری
- ۱۷۸ ب - پیش‌گیری کننده‌های هورمونی - تزریقی
- ۱۷۹ ج - کاشت‌های زیرپوستی
- ۱۸۲ د - پیش‌گیری پس از نزدیکی (Postcoital Contraception)
- ۱۸۲ ه - پیش‌گیری هورمونی در مردان
- ۱۸۲ گفتار سوم: روش‌های عقیم‌سازی
- ۱۸۳ الف - روش‌های عقیم‌سازی در زنان
- ۱۸۴ لاپاراسکوپي
- ۱۸۵ مینی لاپاراتومی

۱۸۵	عوارض و مزایای عقیمی لوله‌ای
۱۸۶	برگشت‌پذیری
۱۸۷	ب - روش‌های عقیم‌سازی مردان
۱۸۸	برگشت‌پذیری
۱۸۸	مبحث سوم: بررسی روش‌های پیش‌گیری از بارداری از نگاه فقه اسلامی
۱۹۰	گفتار اول: عزل (عقب کشیدن)
۱۹۰	الف - عزل از دیدگاه فقه شیعه
۱۹۲	دلایل جواز عزل
۱۹۵	دلایل حرمت عزل
۱۹۶	بررسی ادله حرمت عزل
۲۰۵	ب - عزل از نگاه فقه اهل سنت
۲۰۵	۱ - جواز عزل
۲۰۹	۲ - کراهت مطلق عزل
۲۱۰	۳ - حرمت عزل
۲۱۰	بررسی روایات اهل سنت درباره عزل
۲۱۶	گفتار دوم: سایر روش‌های پیش‌گیری از بارداری (به جز عزل)
۲۱۶	الف - دیدگاه فقه شیعی
۲۱۸	اضرار به نفس در روش‌های پیش‌گیری از بارداری
۲۱۹	نظر مشهور در حرمت اضرار به نفس
۲۲۵	نظر غیر مشهور در اضرار به نفس
۲۲۸	مسئله لمس و نگاه در روش‌های پیش‌گیری از بارداری
۲۳۶	جمع‌بندی
۲۳۷	مشکلات فقهی روش‌های پیش‌گیری از بارداری همراه با پیشنهاد های فقهی کاربردی
	روش‌های مکانیکی پیش‌گیری از بارداری [عزل (عقب کشیدن)، شیردهی،
۲۳۷	خودداری دوره‌ای، کاندوم، دیافراگم، کلاهک، IUD]
۲۴۰	پیشنهاد های فقهی کاربردی
۲۴۲	روش‌های هورمونی: قرص، کاشت، تزریق
۲۴۳	روش‌های عقیم‌سازی
۲۴۵	پیشنهاد های فقهی کاربردی (باتوجه به نظر مشهور)

- ۲۴۶ پیشنهادهای فقهی کاربردی (باتوجه به نظر غیر مشهور)
- ۲۴۷ تکمله: استفاده از روش‌های پیش‌گیری از بارداری و تنافی آن با حقوق زوجیت
- ۲۵۴ ب - روش‌های پیش‌گیری از بارداری از دیدگاه اهل سنت
- ۲۵۵ روش‌های پیش‌گیری از بارداری به طور موقت
- ۲۵۶ اضرار به نفس در روش‌های پیش‌گیری از بارداری
- ۲۵۷ حق استیلا (فرزندآوری) در روش‌های پیش‌گیری از بارداری
- ۲۵۸ روش‌های پیش‌گیری از بارداری به طور دائم
- ۲۶۳ فصل دوم: روش بازدارنده از ادامه حیات جنین (سقط جنین)
- ۲۶۳ مبحث اول: کلیات
- ۲۶۳ گفتار اول: سقط جنین در بستر تاریخ
- ۲۶۵ گفتار دوم: معنای لغوی سقط جنین
- ۲۶۶ گفتار سوم: وضعیت سقط جنین در دنیای امروز
- ۲۶۷ الف - کشورهای اروپایی
- ۲۶۸ ب - کشورهای آسیایی
- ۲۶۸ ج - کشورهای آمریکایی
- ۲۷۰ د - کشورهای آفریقایی
- ۲۷۰ گفتار چهارم: انگیزه‌ها و زمینه‌های سقط جنین
- ۲۷۲ مبحث دوم: سقط جنین از دیدگاه علم پزشکی
- ۲۷۲ گفتار اول: تعریف علمی سقط جنین
- ۲۷۲ گفتار دوم: مراحل رشد و تکامل جنین
- ۲۷۳ گفتار سوم: انواع سقط جنین به لحاظ پزشکی و بیماری‌ها و ناهنجاری‌های جنین
- ۲۷۵ گفتار چهارم: عوارض سقط‌های عمدی
- ۲۷۶ گفتار پنجم: دیدگاه‌های جامعه پزشکی در سقط جنین
- ۲۷۷ مبحث سوم: سقط جنین از نگاه فقه اسلامی
- ۲۷۸ گفتار اول: سقط جنین از دیدگاه اهل سنت
- ۲۷۸ الف - سقط جنین پیش از دمیده شدن روح در آن
- ۲۷۸ دیدگاه حنفیه
- ۲۸۰ دیدگاه شافعیه
- دیدگاه مالکیه

۲۸۲	دیدگاه حنابله.....
۲۸۳	دیدگاه ظاهریه.....
۲۸۳	جمع بندی.....
۲۸۷	ب - سقط جنین پس از دمیده شدن روح.....
۲۸۸	گفتار دوم: سقط جنین از دیدگاه فقه شیعه (پیش از دمیده شدن روح و پس از آن).....
۲۹۵	مبحث چهارم: انواع سقط جنین از دیدگاه فقه اسلامی.....
۲۹۵	گفتار اول: انواع سقط جنین از دیدگاه اهل سنت.....
۲۹۵	الف - سقط جنین به منظور درمان (سقط درمانی).....
۲۹۷	۱ - سقط جنین در جایی که جان مادر یا سلامت وی در معرض خطر قرار گیرد.....
۳۰۰	۲ - سقط جنین در بیماری‌ها و ناهنجاری‌های جنینی.....
۳۰۴	ب - سقط جنین به منظور پنهان نمودن ارتکاب اعمال خلاف.....
۳۰۵	دلایل قول به حرمت.....
۳۰۹	دلایل قول به جواز.....
۳۱۰	ج - سقط جنین به منظور جلوگیری از رشد جمعیت یا تنظیم خانواده.....
۳۱۲	گفتار دوم: انواع سقط جنین از دیدگاه شیعه.....
۳۱۳	الف - سقط جنین به منظور درمان (سقط درمانی).....
۳۱۴	۱ - سقط جنین در جایی که جان مادر یا سلامت وی در معرض خطر قرار گیرد.....
۳۱۴	سقط جنین پیش از دمیده شدن روح.....
۳۱۷	سقط جنین پس از دمیده شدن روح.....
۳۲۲	اشکالات.....
۳۲۴	۲ - سقط جنین در بیماری‌ها و ناهنجاری‌های جنینی.....
۳۲۸	ب - سقط جنین به منظور پنهان نمودن ارتکاب اعمال خلاف.....
۳۲۸	ج - سقط جنین به انگیزه جلوگیری از رشد جمعیت یا تنظیم خانواده.....
۳۲۹	مبحث پنجم: مسائل حقوقی سقط جنین.....
۳۲۹	گفتار اول: دیدگاه اهل سنت.....
۳۳۰	الف - شروط وجوب دیه جنین.....
۳۳۱	ب - پرداخت کننده دیه جنین.....
۳۳۲	ج - وارث دیه.....
۳۳۲	د - کفاره در قتل جنین.....

۳۳۳	گفتار دوم: دیدگاه فقه شیعی
۳۳۳	الف - دیه جنین
۳۳۴	ب - حکم قصاص در جنین
۳۳۶	ج - سقط جنین توسط مادر
۳۳۷	مبحث ششم: سقط جنین از دیدگاه جرم‌شناسی و حقوق جزا
۳۳۷	گفتار اول: سقط جنین از دیدگاه جرم‌شناسی
۳۳۸	الف - عوامل فردی مؤثر در جرم سقط جنین
۳۳۹	ب - عوامل اجتماعی مؤثر در جرم سقط جنین
۳۴۲	گفتار دوم: سقط جنین در حقوق جزا
۳۴۲	الف - دیدگاه‌های حاکم بر قوانین سقط جنین
۳۴۳	۱ - ممنوعیت مطلق سقط جنین
۳۴۵	۲ - آزادی مطلق سقط جنین
۳۴۸	۳ - آزادی نسبی سقط جنین
۳۴۹	ب - سقط جنین در قوانین کشورهای مختلف
۳۵۱	۱ - سقط جنین برای نجات جان مادر باردار
۳۵۲	۲ - سقط جنین به منظور حفظ سلامت جسمانی و روانی مادر
۳۵۴	۳ - سقط جنین در صورت تجاوز به عنف یا زنا با محارم
۳۵۴	۴ - سقط جنین در صورت آسیب دیدگی جنینی
۳۵۴	۵ - سقط جنین به دلایل اجتماعی و اقتصادی
۳۵۵	۶ - سقط جنین بر حسب درخواست
۳۵۶	ج - سقط جنین در قوانین ایران
۳۵۶	۱ - سیر تاریخی قانون سقط جنین در ایران
۳۵۷	۲ - مواد قانونی سقط جنین در قانون جزای ایران
۳۵۹	۳ - ارکان تشکیل دهنده جرم سقط جنین
۳۶۷	۴ - مجازات جرم سقط جنین
۳۷۷	جمع‌بندی
۳۸۱	کتاب‌نامه

سخنی با خواننده

دانش‌های حوزوی در فضای تعاملی سازنده میان پژوهش و آموزش سربر آورده‌اند. سرچشمه‌های مطالعات حوزه را در تلاش‌هایی باید جست و جو نمود که به شکل‌گیری سنت دیرین ولی سرزنده پژوهش و آموزش در حوزه انجامیده است. اکنون که هم مجال پژوهش فراخ‌تر و گسترده‌تر و هم اندیشه‌های مکتب‌های رقیب فربه‌تر و پرتراکم‌تر شده است جای دارد که حوزه‌های پرافتخار علمیّه با بهره‌گیری از این دو مزیت دیرینه - که بیش از هزار سال در کنار هم زیسته‌اند - پیش‌آهنگی تاریخی خود را در مطالعات علمی امتداد بخشند.

البته در کنار ارج نهادن به این تاریخ پر جذبه، بازخوانی وضعیت گذشته و ارزیابی وضعیت کنونی پژوهش و آموزش، یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. از این بازخوانی و ارزیابی این نکته مهم به دست می‌آید که پژوهش اگرچه همواره در کنار آموزش زیسته و هرگز از حرکت باز نایستاده است، اما بیش از آن‌که پیشگام باشد به تابعی برای آموزش بدل شده است.

دنباله‌رو کردن پژوهش برای آموزش - به‌ویژه در سده اخیر - از توانایی‌های آن جهت نوآوری کاسته است و در نتیجه، پژوهش بیش از آن‌که به نیازهای زمان پاسخ گوید، انبوهی از شروح و تعلیقه‌هایی را گرد آورده است که از زوایای گوناگون به متون آموزشی نگریسته‌اند.

اگر پژوهش را اصل و پیشگام سازیم، علاوه بر این‌که آموزش از فرتوتی و کهولت

رهیده و به فرایندی جذاب و پاسخ‌گو به نیازهای فزاینده بدل می‌شود، پژوهش نیز آزادانه پای در عرصه اندیشه‌سازی می‌نهد و در عین حال بهره‌های روشن و انگیزه‌بخش خود را در عرصه تلاش‌های آموزشی به محک می‌گذارد.

اکنون که فقه پنجه در پنجه موضوعات پیچیده‌ی زمان افکنده است برقرار نبودن تعامل مناسب میان پژوهش و آموزش، به داستانی دردآورتر و شکننده‌تر بدل شده است.

بدینسان فلسفه شکل‌گیری «پژوهشکده فقه و حقوق» آشکار می‌گردد. این پژوهشکده در راستای اهمیت‌دهی و اصالت‌بخشی به پژوهش، اهداف زیر را پی می‌گیرد:

۱. تبیین و تنقیح مبانی، منابع، روش‌ها، قلمرو، جایگاه، اهداف و تاریخ فقه؛
 ۲. تبیین عناصر، ویژگی‌ها و روش استنباط نظام حقوقی اسلام؛
 ۳. توسعه اندیشه فقهی به عرصه‌های نوین و بازآفرینی اندیشه‌های فقهی - حقوقی؛
 ۴. پاسخ‌گویی به چالش‌ها، نیازها و پرسش‌های اساسی مطرح در حوزه فقه و حقوق اسلامی؛
 ۵. تبیین مسائل و ابعاد فقهی نظام جمهوری اسلامی.
- این پژوهشکده در جهت تحقق اهداف یاد شده، موضوعات مختلفی را در دستور کار قرار داده که از جمله آن‌ها موضوع رشد جمعیت و شیوه‌های مهار و کنترل آن است.

رشد جمعیت امروزه مطالعات گوناگونی را به خود معطوف ساخته و بازتاب‌ها و پی‌آمدهای مهم و بی‌سابقه‌ای را در زندگی انسان به جای نهاده است. عواقب اقتصادی، پی‌آمدهای فرهنگی و اجتماعی، کمبود منابع تغذیه سالم و اشتغال مناسب، تنها بخشی از آثار این مسئله است. در عرصه‌های اجتماعی نیز می‌توان از مشکل شدن فرایند انتقال ارزش‌ها به نسل‌های جدید، ایجاد اختلال در روند جامعه‌پذیری مؤثر میان کم‌سالان و گسترش جرم و جنایت به دلیل گسترش بیکاری ناشی از رشد

سریع جمعیت نام برد. این مسئله هنگامی جدی تر می شود که بدانیم بدون بهره گیری از برنامه های کنترل جمعیت و با توجه به موفقیت کشورهای حوزه شمال در ایجاد موازنه جمعیتی، این بیم وجود دارد که کشورهای جنوب و از جمله کشورهای مسلمان نشین با مشکلات اقتصادی و فقر روبه رو شوند.

به همین دلیل امروزه تقریباً هیچ کارشناسی با گسترش بی رویه جمعیت موافق نیست. در این میان آن چه نقش مهمی را ایفا خواهد کرد و در جامعه متدین ایران از اهمیت بسیاری برخوردار است، فقه و کارکردهای آن می باشد. به نظر می رسد حتی اگر این مسئله را نیازمند به پاسخ سریع فقهی ندانیم دست کم باید آن را از مسائلی به حساب آوریم که فقیهان باید به آن اهتمام نمایند و با دریافت دیدگاه های کارشناسان راه را برای انجام تحقیقات فقهی و دست یابی به پاسخ های مناسب هموار نمایند.

تحقیق حاضر گامی است در جهت پرداختن به این موضوع مهم که توسط فاضل گرامی جناب آقای محمد هادی طلعتی، تهیه و تدوین شده است که در این جا لازم می دانیم از زحمات ارزش مند این عزیز سپاسگزاری کنیم.

مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

پژوهشکده فقه و حقوق

پیش‌گفتار

رشد جمعیت، تنظیم خانواده و سقط جنین، پژوهشی است دینی - فرهنگی که در دو محور اصلی، یعنی: اصل مسئله کنترل جمعیت و شیوه‌های آن از جنبه‌ی زاد و ولد و باروری یا به عبارت بهتر، شیوه‌های تنظیم خانواده، به تبیین آرا و نظریات فقهی در این باره و تنقیح مبانی فقهی آن‌ها می‌پردازد.

پرداختن به موضوع جمعیت با چنین سبک و سیاقی از جهاتی ضروری و مهم می‌نماید:

۱- مسئله جمعیت و پیامدهای ناشی از آن یکی از مسائل مهم کشورهای جهان در چند دهه‌ی اخیر به شمار آمده و در آینده نیز همین وضعیت پیش‌بینی می‌شود. جمعیت جهان با رشد حدوداً ۱/۶۷ درصد، هر چهل و یک و نیم سال، دو برابر می‌شود. بدون تردید چنین رشدی، معضلات خاصی را برای تمام مناطق جهان، به ویژه مناطقی با رشد جمعیتی بالا و توان اقتصادی پایین (کشورهای جهان سوم و در حال توسعه) پدید می‌آورد. چنین وضعیتی، صاحب‌نظران، کارشناسان و مسئولان کشورهای مختلف را با بیم و هراس روبه‌رو ساخته، به گونه‌ای که از مدت‌ها پیش در اندیشه‌ی اجرای سریع سیاست‌های کنترل و تنظیم خانواده و نگاه داشتن رشد جمعیت در یک حدّ ثابت، متناسب با وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی خود بر آمده‌اند.

۲- از آن‌جا که اجرای سیاست‌های کنترل جمعیت و تنظیم خانواده در هر منطقه

ممکن است با بازتاب‌های منفی روبه‌رو شود، معمولاً تلاش بر آن است که اجرای چنین سیاست‌هایی با توجه به اوضاع و احوال فرهنگی و اجتماعی خاص هر منطقه تنظیم شود. در کشورهای در حال توسعه، نوعاً به دلیل حاکمیت ارزش‌های قومی، مذهبی و دینی، اعمال این سیاست‌ها با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده است؛ به همین منوال، در کشورهای اسلامی نیز از بدو ورود و اعمال سیاست‌های کنترل جمعیت - حدود پنجاه سال پیش - دانشمندان مسلمان نظریات مخالف و موافق را در این باره و از منظر دینی بیان کرده‌اند. بررسی نظریات مزبور، حاکی از وجود سیری فکری، از نظریات شدیداً مخالف با این سیاست‌ها تا نظریات تعدیل یافته و موافق با آن است.

این نظریات نوعاً در دو محور کلی، یعنی: اصل مسئله کنترل جمعیت و شیوه‌های تنظیم خانواده بیان شده است.

پژوهش حاضر نیز، با قرار دادن دو محور مزبور در گستره خود و با اعتقاد به نقش برجسته آموزه‌های دینی - که یکی از مهم‌ترین عوامل زمینه ساز فرهنگی در کشورهای اسلامی است - در جهت‌دهی سیاست‌های کنترل جمعیت و تنظیم خانواده و اجرای آن‌ها مطابق با سلیق دینی - فرهنگی جوامع مسلمان، به مرحله اجرا و انجام رسیده است.

۳- آوردن نظریات دینی در این باره، نگرشی واقع‌بینانه، دقیق و علمی را متناسب با موقعیت زمانی و مکانی کشورهای جهان، به ویژه کشورهای اسلامی، اقتضا می‌کند؛ بدین معنا که سعی شده است این نظریات، با توجه به دیدگاه‌های صاحب‌نظران و کارشناسان مسائل جمعیتی و دیگر موضوعات وابسته به آن، در چارچوب شریعت اسلامی بیان گردد تا از دقت عمل و نگرش منطبق با واقعیت آن، فرو کاسته نشود. با توجه به ضرورت‌های یاد شده، مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر را می‌توان بدین صورت ذکر کرد: «تبیین آرا و نظریات فقهی درباره رشد جمعیت و شیوه‌های کنترل آن و تنقیح مبانی فقهی، با عنایت به موضوع‌شناسی علمی و دقیق مسائل جمعیتی و سایر مسائل وابسته به آن».